

Milan Kundera Malý a velký

Když v prvním dopoledni na 4. sjezdu spisovatelů začal číst Pavel Kohout Solženicynův dopis, v němž tento velký dědic Tolstého vypisuje tragické osudy sovětské literatury v podmínkách stalinismu a neostalinismu, Jiří Hendrych, sedící v první řadě na tribuně, zbruněněl, oblékl přes bílou, kšandami zdobenou košili sako a potácivě odcházel; vzadu na pódiu, kde jsme seděli Procházka, Lustig a já, řekl ještě památná slova: „Všechno jste prohráli, všechno jste prohráli...“ a opustil zasedání.

Neboť leccos si už uvykli naši ideologičti otcové od nás sňáet, leccos se naučili neslyšet, když to v zájmu vlastního klidu slyšet nechťeli; tady však byla dotčena mocnost, z níž oni sami měli hrůzu a jejíž uši nemohli ošidit, tak jako podle potřeby šidávali své uši vlastní. První náraz, který oťrásl uš v prvních hodinách sjezdem spisovatelů a uvedl pak do pohybu řetěz dalších konfliktů, byl tedy náraz o sovětskou bariéru.

Čtení Solženicynova dopisu před pěti sty lidmi v uzavřeném sále (pouhá informace o dokumentu, jehož existenci jsme nezpísobili ani nemohli zrušit) bylo tehdy odsouzeno jako nepřipustné vměšování do sovětských věcí. O rok později četly milióny lidí v celém světě oficiální politický text, v němž sovětsí vůdcové spolu se svými věrnými ukládají vedení našeho státu za prvé, za druhé, za třetí, co má dělat a jak má vládnout.

Srovnání obou situací ukazuje výmluvně, jaká vzájemná rovnost se skrývala za slovy o přátelství, lásce, bratrství a věčných časech. Poněkud mne proto dráždí používání staré okřídlené vazby: jako rovný s rovným. Takový náš vztah se Sovětským svazem nikdy nebyl a není takový ani dnes, kdy se vedení našeho státu s obdivuhodnou odvahou postavilo na vlastní nohy.

Vždyť si jen zkusme představit dnešní situaci obráceně. Představme si tu nepředstavitelnou věc, že by naši představitelé poslali do Moskvy nótu, v níž by protestovali proti poměrům v sovětském soudnictví, proti surovým procesům s intelektuály a studenty, proti sterilité sovětského marxismu, proti nebezpečí neostalinismu, a dovozovali by (podobně jako to oni dovozují nám), že to zdaleka není jen vnitřní sovětská záležitost, nýbrž záležitost celého internacionálního komunistického hnutí, které je sovětskými poměry diskreditováno a v zájmu vlastní sebezáchovy trvá na jejich změně.

Je možno si vůbec představit, že by na to sovětsí vůdcové reagovali tak jako my? Že by široce vysvětlovali a omlouvali svou politiku? Že by dokonce v tom či onom bodu přiznali neúspěch? Že by zvali naše odboráře, zemědělce a turisty, aby se na vlastní oči přijeli přesvědčit, jaká je v Sovětském svazu demokracie? Že by nás v každé větě ujistňovali o nehynoucí lásce? Že by nás pozvali, abychom s nimi o tom všem jednali, a měli

chyboval jsem o tom, že by byli s to vytvořit do dvou dnů celostátní organizaci. Přál jsem jim, aby skončili dřív, než někoho napadne, že by měli mít placený aparát.

Od Pelikána jim poslali grátis tác chlebičků, minerálky a pivo.

Mezi devátou a půl desátou večer se dostavila špička. Za hodinu se podepsalo téměř 9000 lidí, kteří vesměs řádně omluvili pozdní příchod.

Opět se vysílaly zprávy. Ostře sledovaný vlak s předsednictvem vyjel z Košic neznámou kam. Na okamžik mě napadlo, že snad sovětsí státníci přece jen mají smysl pro humor. Pokoušel jsem si představit vagóny plné politbyr, ale nepodařilo se mi to. Pomyšlel jsem si také, že vedení s takovou důvěrou v zádech by nemuselo jezdit na schůzky bůhvíkam.

Pak se připozdívalo a začali jsme reálně uvažovat, kde ten stoh podpisů uložit přes noc. Chtěli ho nechat u vratného, ale mně to přišlo líto, zajel jsem domů a našel obrovskou cestovní brašnu.

Pět minut před druhou se všem klížily oči a venku už stáli jen nejotrlejší diskutéři. Rozhodli jsme se, že to zapichnem. Počítací stroj zafungoval naposled a ukázal 85 507. Zapsal jsem to, ale vtom přišli zvenku, že nějaká paní vyběhla z tramvaje, podepsala se a ještě stačila nastoupit. Zapsal jsem si tedy Ticháčková Anna, Praha 5, Na skalce — 85 508. Pak někdo bušil na dveře a všechno to usilování symbolicky uzavřel major Hynek Alois, MNO — 85 509.

Nato se nám asi všem zdálo, že by měly zvonit zvonky, tétč sampanšské a vypuknout všeobecné veselí. Ale byli jsme unavení a taky jsme si vzpomněli na ten vlak. Tak jsme si podali ruce, já jsem tou zdravou vzeprel tašku a jel domů.

V koupelně jsem ji zvážil, a teď už vím, že 85 509 podpisů váží osmnáct kilo, pětadvacet deka netto.

Za všechny jsem přál dobrou noc Heleně Kulíčkové, Pha Břevnov, Pionýrů 1713, která ležela navrch.

Postavil jsem si tu tašku ke gauči a uškol se blahým vědomím, že v žádném pokoji na světě nebylo nikdy tolik lidí.

Ráno jsem tu tašku odnesl do redakce Literárek, aby ji Jungmann s Veselým a těmi lidmi od Dětského domu dodali Čestmíru Císařovi. Teď na ni čekám, abych mohl jet na dovolenou.

Tak jsme poslali Poselství.

Ještě mě napadlo, co se s tou hromadou podepsaných papírů stane. Pak jsem na to přišel. Jestli všechno dobře dopadne, chtělo by to truhlu. Malovanou, nejlíp z moravsko-slovenského pomezí, aby nebyla zlá krev. Ty papíry by se měly dát do té truhly a ta truhla do pracovní prvního tajemníka.

A kdyby zas někdo někdy přišel a něco říkal, měl by Dubček prostě vstát a otevřít tu truhlu.

ohromnou radost, že se s námi smějí setkat na vlastním území a ne na našem?

Taková představa se nám zdá být absurdní, ale to jen svědčí o tom, že naše vztahy nejenom nejsou vztahy rovného s rovným, ale že si je už takové neumíme ani představit. Že už jsme s to být pobouřeni jenom křiklavou nerovností, kdežto nerovnost decentní a skrytá nám přešla do krve a případá nám běžná a normální.

Tim naprosto nechci vyčítat našim politikům trpělivý postoj vůči urádkám, ani jejich mírný tón a usilovnou snahu po domluvě. V dnešních okolnostech se totiž právě jejich nekonečně dobrá vůle stává zbrání, která odhaluje před celým světem partnerovu agresivitu, aroganci a nepřístupnost. Ale jakkoli je to zbraň správná a vhodná, přece jen to není zbraň rovného proti rovnému, nýbrž malého proti velkému, ohroženého proti ohrožujícímu.

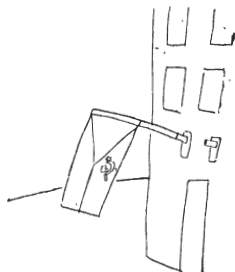
Dosáhnout skutečně rovnoprávnosti a plnoprávnosti, jaká to ještě bude obrovská námaha pro náš malý stát, obklopený láskyplnými očima spojeneckých hlavň! Nelze během jednoho týdne zvrátit oboustranné zvyklosti utvrzované po dvacet let. A nelze ani naráz změnit náš národní charakter, který v posledních staletích, žel, málo uvykl ostrému vzduchu samostatnosti a volnosti a kromě své nádherné svobodomyšlné tradice má i svou smutnou rakušáckou tradici poslušnosti a přizpůsobení.

Nicméně národní charakter se utváří a přetváří v dějinných bouřkách a tento obtížný a dramatický rok bude znovu zodpovídat otázku, kdo jsme, jací jsme a co si zasloužíme. Před našimi národy je stále otevřena možnost, že jejich život zůstane živořením, že budou žít cizí, vnucený a odvozený osud, že se z dobrovolného spojení velmoci kdysi tak milované změni v pouhou věc v její ruce, že se odsoudí k vnitřní bezvýznamnosti a nepůvodnosti a dřív nebo později zahynou.

Pro malý národ je otázka jeho bytí a nebytí stále otevřena. Jeho suverenita je pro něj věčným úsilím, úkolem a bojem. Jen ten národ, který vášnivě touží být sám sebou, žít po svém, jen hrdý národ, pro nějž pouze svébytný život je životem, si zaslouží, aby žil a byl, a jenom takový národ si život uchová.

LL. č. 23, 1. srpna 1968

Успешный мир, безъимперский

Kresba Jiřího Jiráčka

Jindřich Fibich

Jaké stanovy taková demokratizace

KRIZE MONOLITNÍHO MODELU KSČ

Velice by se mýlil každý, kdo není členem KSČ, pokud by se domníval, že příprava nových stanov této strany je nějakou formalistickou lapálií, která se nekomunistů vůbec netýká. Vždyť každý soudný pozorovatel minulých 20 let našeho socialistického vývoje už dávno musel uznat, že poměry uvnitř této naší nejlivnější politické strany byly vždy velmi široce a dalekosáhle propojeny s poměry v celém státě a společnosti. A proto také základní statutární normy činnosti této strany fungovaly jen v sepětí s širšími sociálními podmínkami a normami. Celý náš mírně modifikovaný stalinský model byrokraticko-etatického socialismu byl soustavou jednostranných pák a převodů napojen na právě tak stalinský model monolitní, slepě disciplinované a centrálně ovládané komunistické strany. V utkání fixních idejí a subjektivní zvěle s proměnlivou realitou a objektivními zákony přírody a společnosti dostaly se oba tyto modely do vážné krize, z níž hledáme cestu v obrodném hnutí demokratického socialismu.

Nejprve se ukázalo nemožným docílit zásadního obratu od centrálně direktivního řízení naší ekonomiky ke spojení plánovitosti se socialistickým podnikáním a trhem bez analogické přestavby celého politického systému, bez obratu od mocenského monopolu a diktátu jedné strany ke skutečně demokratickému systému rovnoprávných partnerů, kde strany jsou odděleny od státu a stát od mechanismů ekonomiky. A nyní jsme byli celým polednovým politickým vývojem dotlačeni až do situace, v níž je zřejmé, že tento Archimédův řez musí zasáhnout především vnitřní poměry a vztahy v KSČ. Přitom však na to zdaleka nestačí pouhá ekvilibristika svobody slova nebo mechanické vytlačování deformátorů a konzervativců reformátory a progresisty. Výměny čelných garnitur, rehabilitace, akční program a státoprávní uspořádání mohou posléze opět uváznout v půli cesty nebo se stočit do nepředvídaných otesů či zmatků, pokud se KSČ i celá společnost nezačnou pohybovat ve zcela nových institucionálních kolejích důsledně vzájemné demokracie a s ní synchronizovaného socialismu. A právě v tomto překládání kolejí pro celou soustavu organizací naší socialistické společnosti budou mít rozhodující význam připravované nové stanovy KSČ a v nich zakotvený nový demokratický model této naší hlavní politické síly.

Stalinský model strany, obsažený v dosavadních stanovách, je neudržitelný a nedá se nijak adaptovat pro potřeby rozvoje demokratického socialismu hlavně ze dvou důvodů: Především proto, že hlavní poli-